

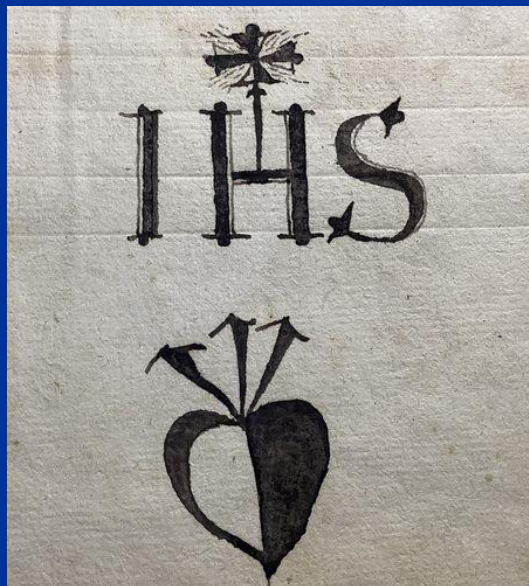
*Felosztatásuk által is szolgáltak...*

Műhelykonferencia a Jézus Társasága felosztatásának 250 évfordulója alkalmából

Budapest, Párbeszéd Háza, 2023. április 21.

# Jezsuita kéziratok a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtárban

Lakatos Adél levéltáros, Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár



Lapszéli dísz a Nagyváradi Gimnázium diariumából. 1760-1773.

# A Kalocsán őrzött jezsuita kéziratok négy csoportba sorolhatóak be:

- Patachich Ádám püspöki, majd érseki udvarában élő jezsuiták útján Kalocsára került kéziratok
- Katona István hagyatékában őrzött jezsuita kéziratok
- Ismeretlen provenienciájú, oktatással kapcsolatos jezsuita dokumentumok
- Missziós iratok, levelek



Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár Kézirattára



Patachich Ádám püspök. Josef Hickel, 1777.

- Patachich Ádám Nagyváradon, majd Kalocsán több jezsuitának is menedéket nyújtott
- Egyházmegyei adminisztrációban, könyvtárban és a szemináriumban tevékenykedtek
- Fiók-Árkádia

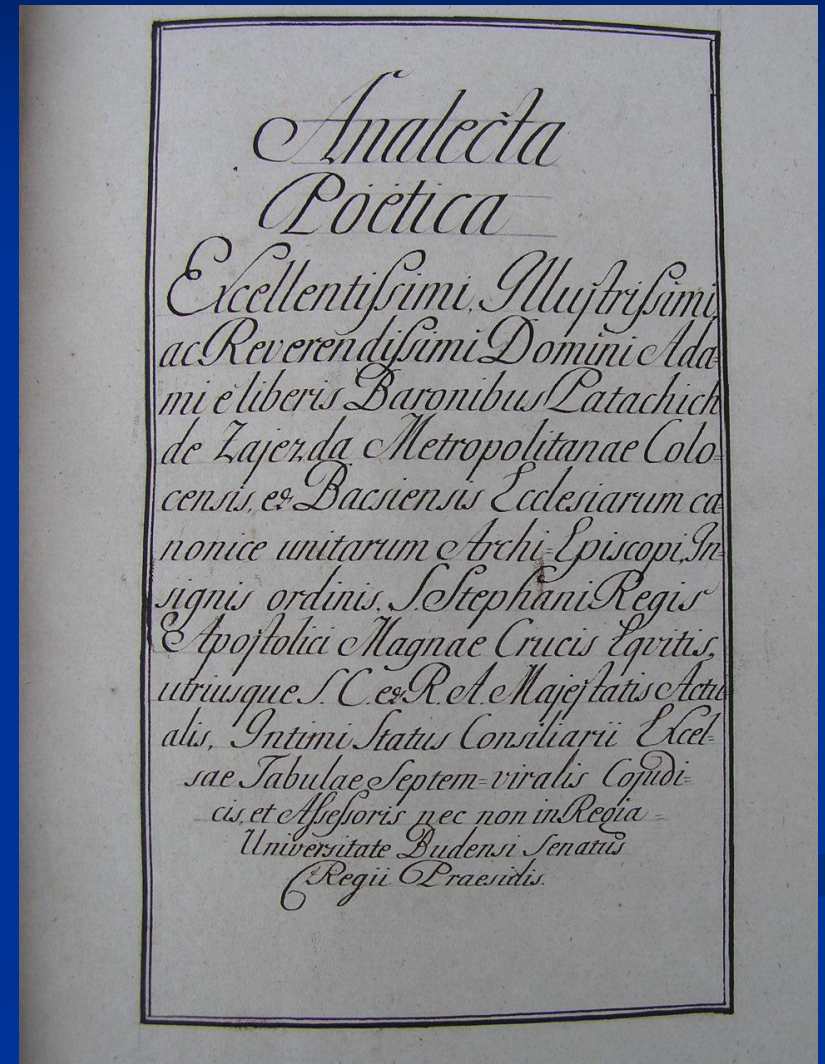


Newton ábrázolás a kalocsai könyvtár olvasótermében



# Analecta poetica

- Kobbe Boldizsár érseki szertartó gyűjtötte össze és Mariosa Jakab jegyezte le
- Több, kisebb tematikai egységre bontható
- Nagyváradai és kalocsai vonatkozású versek is találhatóak benne



Elogium Posthumum,

S. Davidis Aloysii Fay, &

Societate Jesu

In carcere Arcis S. Juliani ad opus Tugi

12<sup>mo</sup> Januarii 1767 defuncti,

Variis Epitaphiis illustratum.

Praefatio

Religiosissimis omnibus in Christo Latibus qui posthumum hoc Elogium sunt lecturi, salutem dicunt plurimam S. Josephus Nayling et S. Anselmus Eckart.

Sub idem tempus, quo deo, vitae ac mortis Domino placuit, dilectissimum in Christo fratrem nostrum, S. Davidem Fay non carceris modo, sed et corporis liberare vinculis, inchoatas jam habebam litteras, ad S. Nayling dirigendas, quibus ad calcem addidi Relationem succinctam praecocius eiusdem Latris obitus, cui quidem praevisi, die autem, in gravem beatus iste hoc e mundo

Como penitencia era tanta  
sua virtude era confidida:  
Era fidei vel no seu obrar  
Ingore foy premio as casternas  
Nelle a fleabilidade advertida.  
Foy foy Affy qta, e tambem fya  
E sendo as suas lachas bem lavadas  
Lamente em agulha deos conspia,  
Luz o pedira foyor predestinada.  
Nem outis alguma mais tribunal temid  
Ere aguelle, em qta se fia bem delgado.

Exaratum ordine, non otium elegantia, et sublimitate lo-  
cum occupat S. Hieronymus da Cruz e P. Provincia Charagno  
non si, qui ad illu. p. e sella temono, a. S. Regibus olim con-  
specti, in grad. S. Aloysii Davidis Fay obitus incidit, p. p. hunc  
suum, quem legatum dicunt, voluit accommodare.

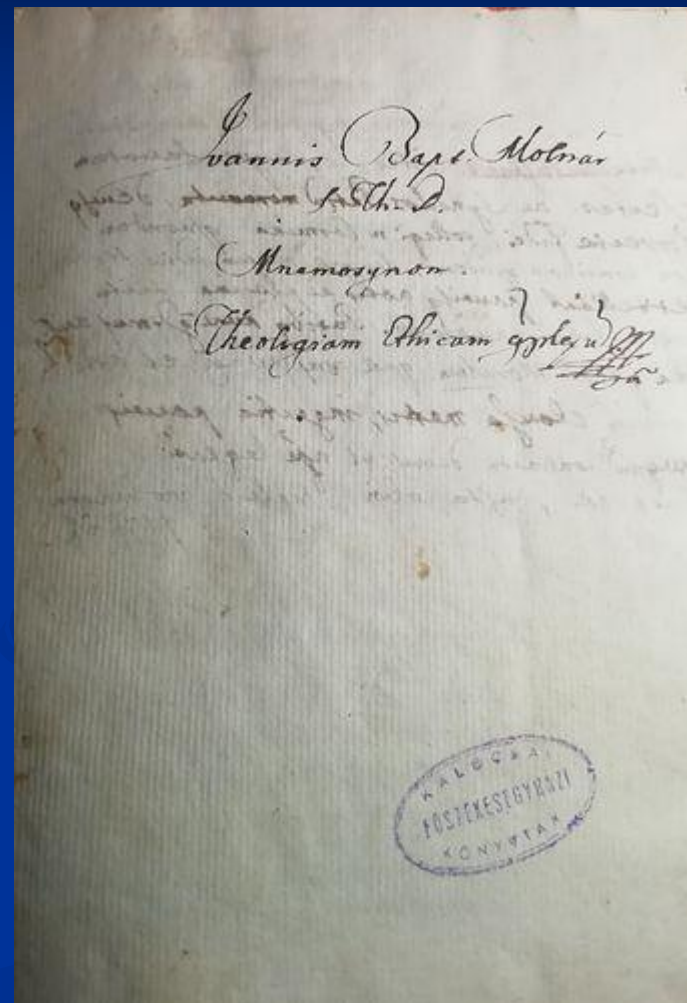
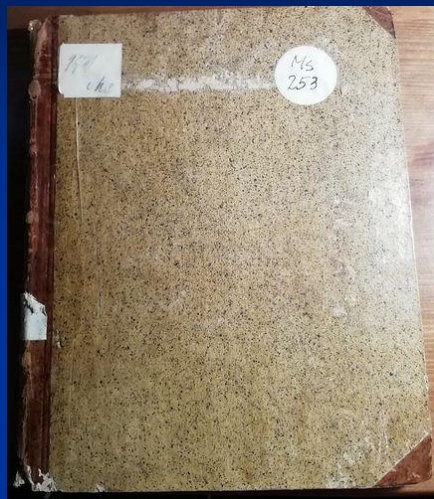
Ho Mestre S. David Fay, falecido na citada  
rio dos S. S. Regis  
Decima



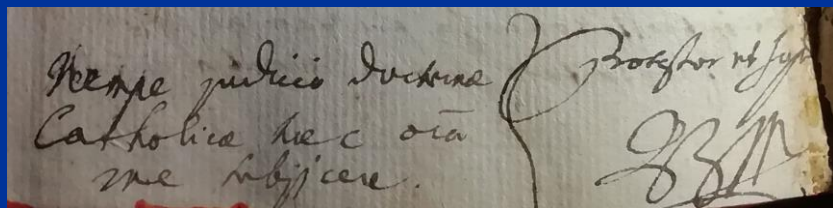
Imprimi potest  
Mathias Rietaller  
Cens. lib. & fan. Mardell

# Elogium posthumum P. Davidis Fay

# Molnár János Keresztély (1728-1804)

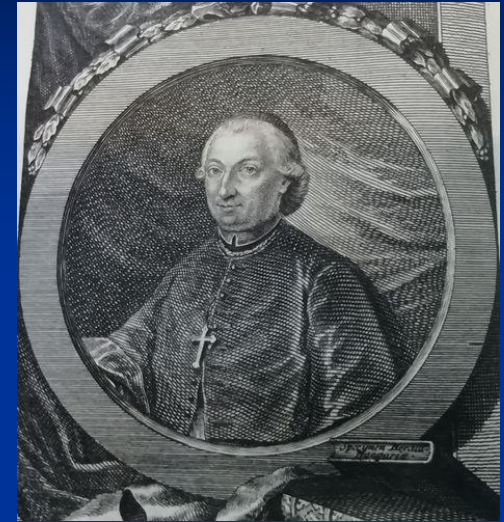
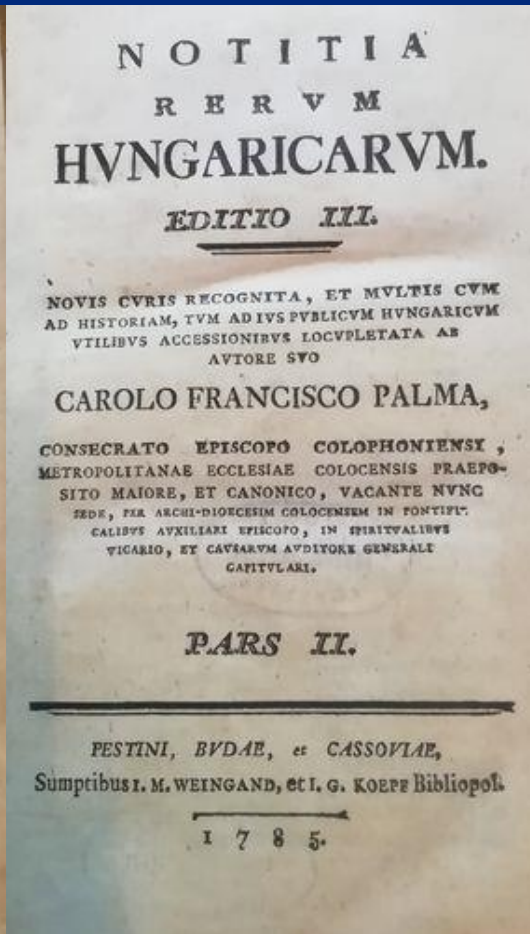
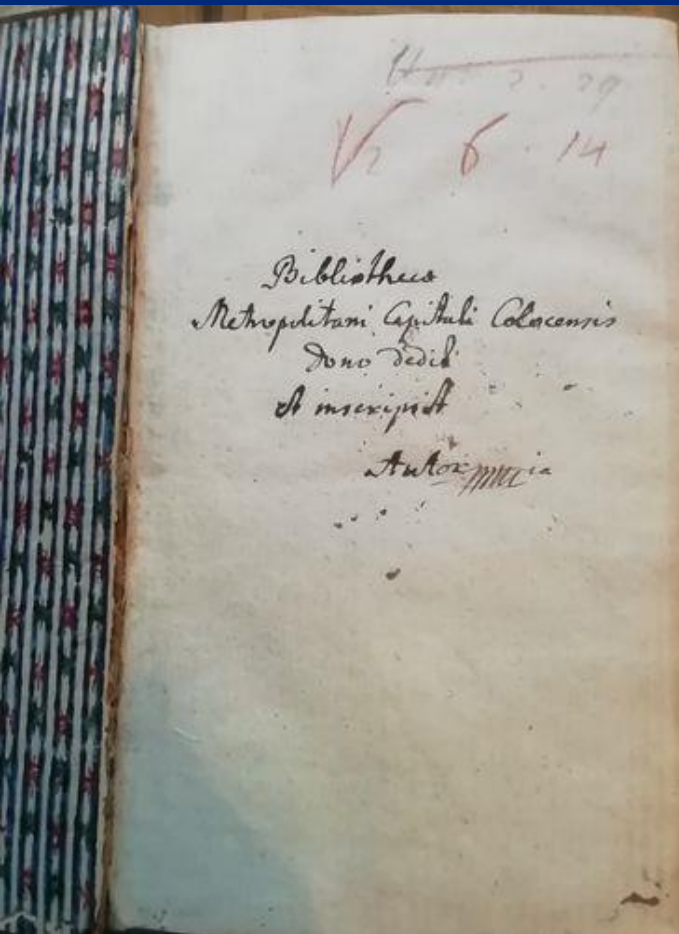


- Az Analecta poetica egyik szerzője
- Elsősorban teológiai tárgyú műveit Patachich Ádámnak ajánlotta

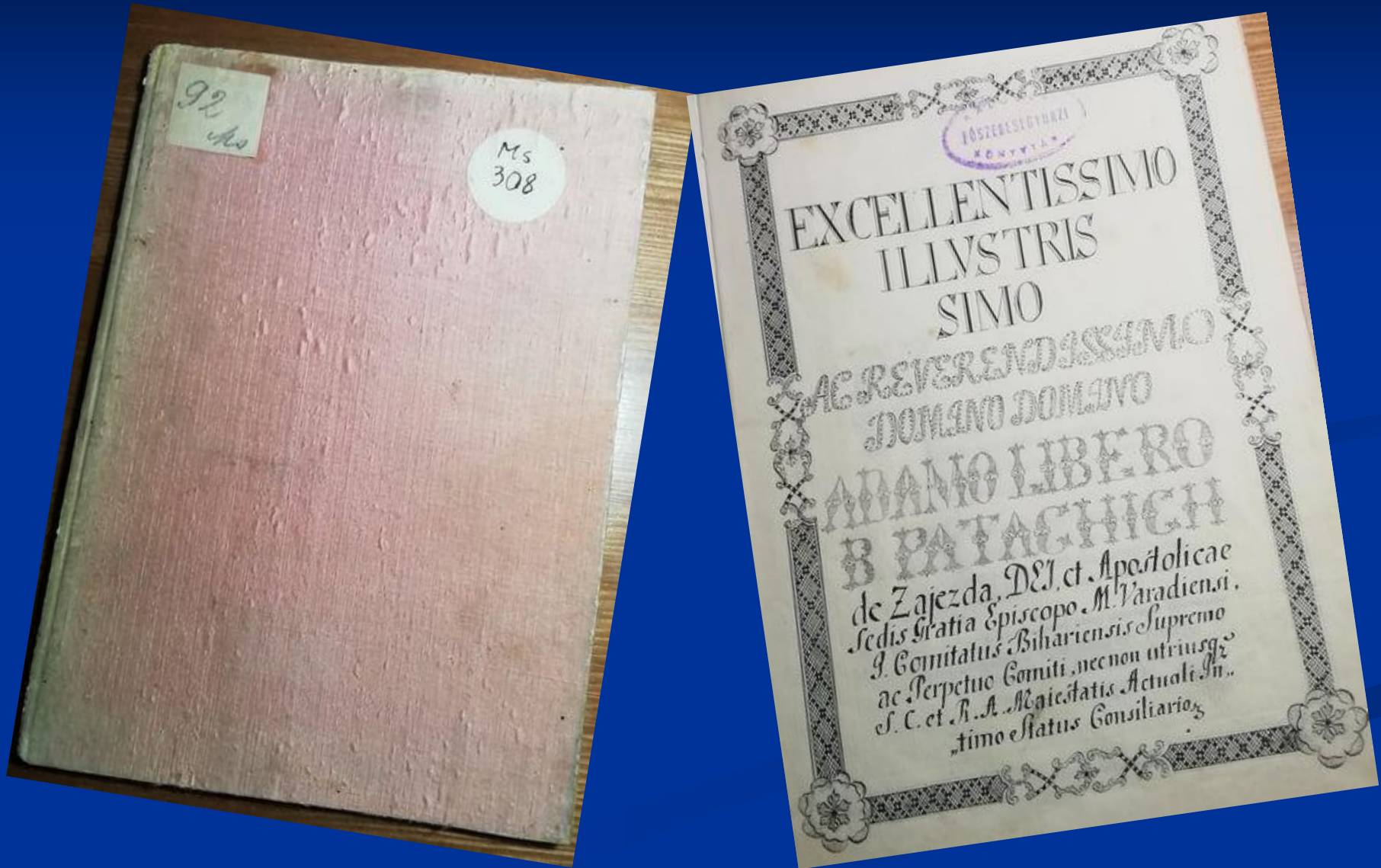


Cenzori bejegyzés Mnemosynonban

# Palma Károly Ferenc (1735-1787)



# Klobusiczky Péter (1752-1843)



EXCELLENTISSIMO  
ILLVSTRIS  
SIMO

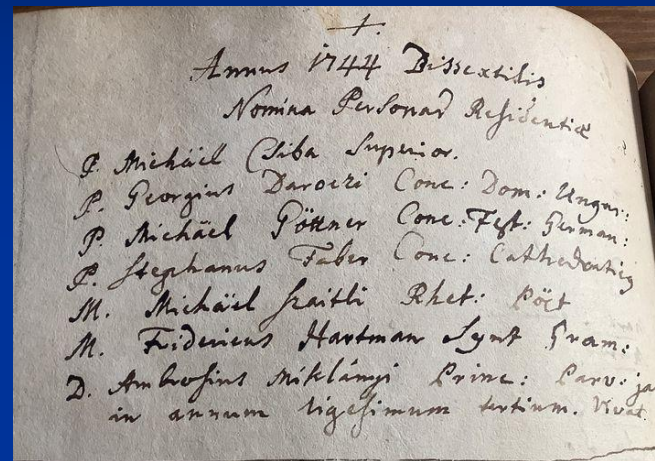
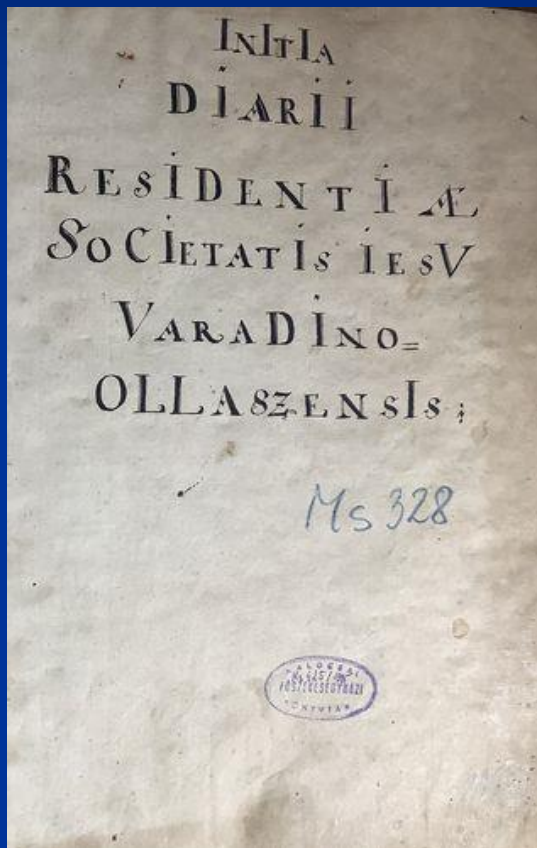
AC REVERENDISSIMO  
DOMINO DOMINO

ADAMO LIBERO  
B BATACHICH

de Zajezda, DEI, et Apostolicae  
Sedis Gratia Episcopo, M. Varadiensi,  
I. Comitatus Bihariensis Supremo  
ac Perpetuo Comiti, necnon utriusq[ue]  
S. C. et R. A. Maiestatis Actuali In-  
timo Status Consiliario.



# Diarium residentiae Societatis Jesu Varadino-Olasziensis

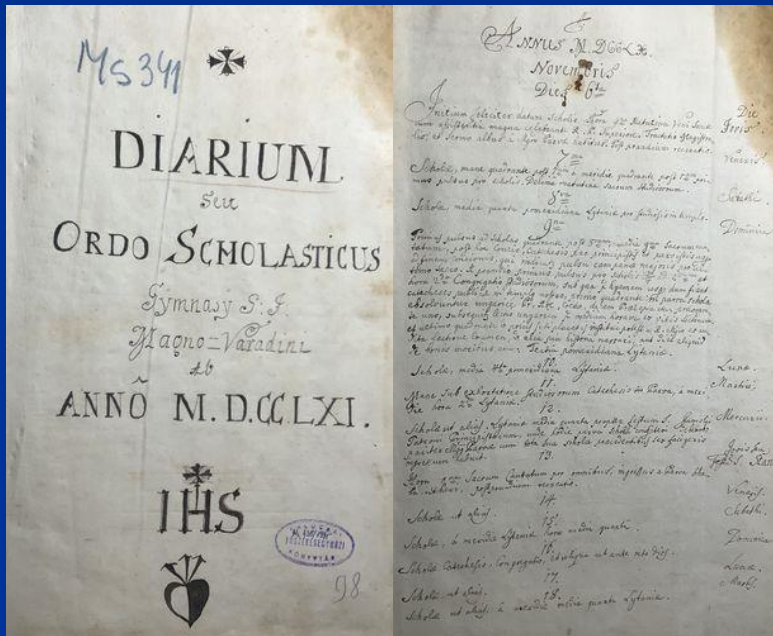


- 1723. január 1.-1769.szeptember 8.
- Több kéz írása.
- 1738-tól a rendházban élő szerzeteseket is feljegyezték



# Diarium, seu ordo scholasticus gymnasii S(ocietatis) J(esu) Magno-Varadini

- 1760. november 6.-1773. szeptember 8.
- Időnként felsorolták benne a rendházban élő szerzeteseket



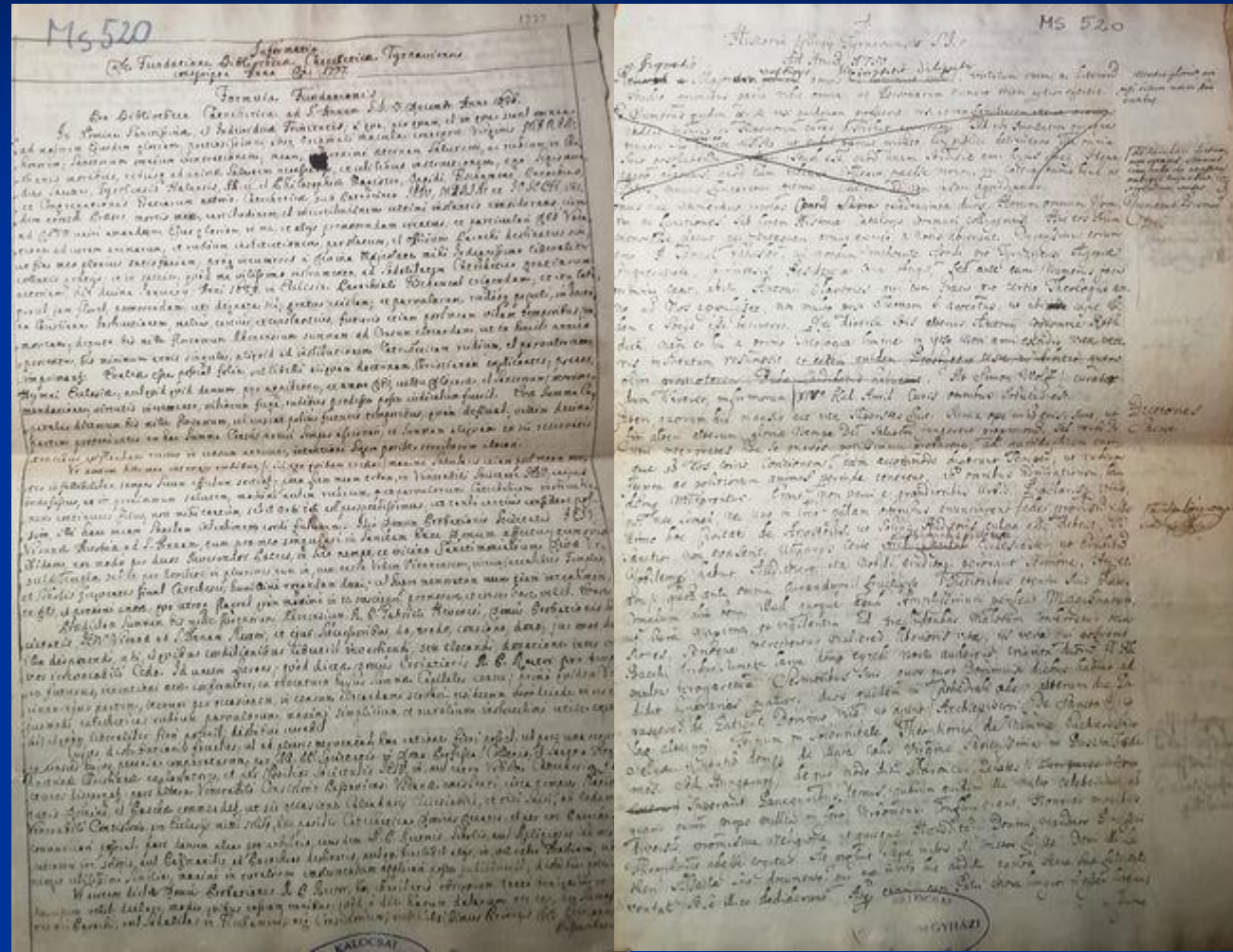
Annus M. DCC. LXXIII.

Superiore	R. P. Emerico Vajkovičs
Prof. Schol.	P. Ignatio Finakri
Prof. Rhet.	P. Lippi
Prof. Synt.	Francisco Schares
P. Prime.	P. Franc. Kováts

mane officium est Programmæ; Pulsus melochus pro Scholâ

November

# Katona István kanonok, történétíró (1732-1811) kalocsai hagyatéka



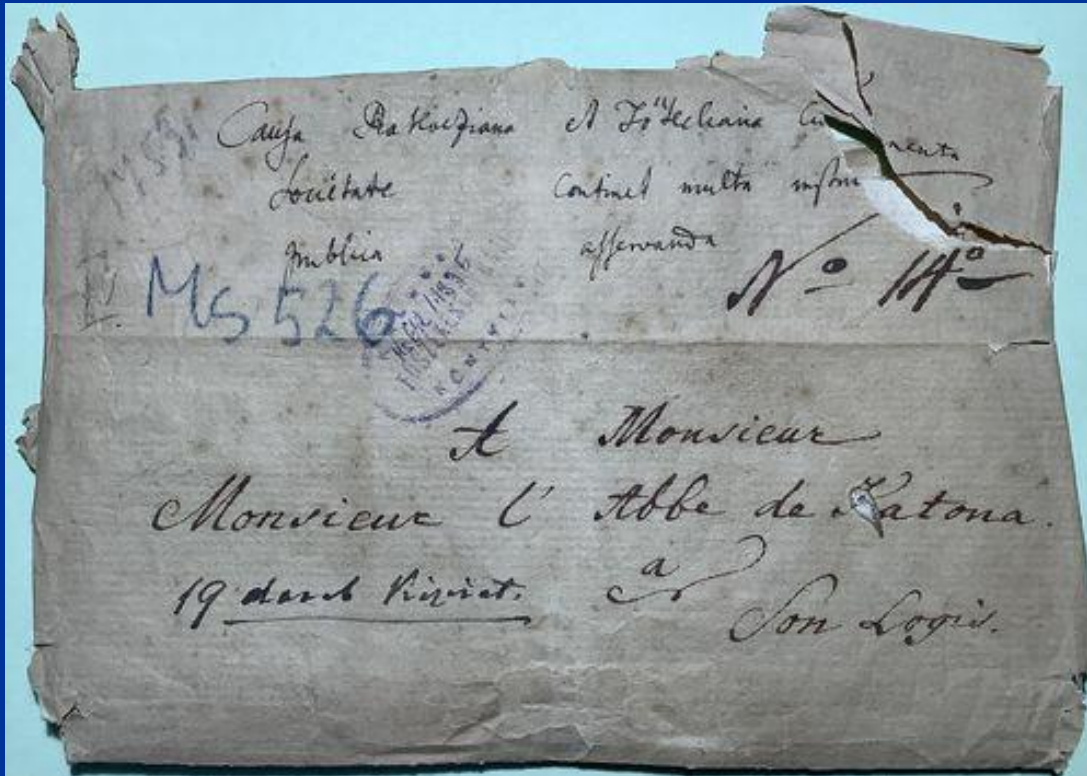
Katona István. Matthias Hanisch, 1800.



Informatio de fundatione Bibliothecae Catecheticae Tyrnaviensis conscripta Anno Domini 1737. – Histori Collegii Tyrnaviensis Societatis Jesu ad Annum 1750.

# Causa Rakocziana et Thököliana cum Societate Jesu

- 19 darabból álló iratgyűjtemény, megnevezése Katona Istvántól származik
- 1670-es és 1680-as évekből származó, Báthory Zsófia és a bécsi Pazmaneum között fennálló anyagi természetű vitával kapcsolatos dokumentumokat foglal magába.





Ljancsom A Szolgálatom

Chai Dáthon Sophia Fejedelm Szászony cö Nag  
tul Kélm Eke elvgral Intatims contractus, is bi  
Tomy is Summa adottágral, valo obligatio mellet, mi-  
kétten infessalgy Kélmcek, as Fejedelm Szá-  
szony cö Nagat is Anait Kalmándosi Ugy cö Kélm  
me certificatiónaibul látom.

A Civel pengi Aken böles Rendelethebül, már es utána, mind az  
Fejedelm At Szászonyra cö Nagara, s mind pengi Az-  
vaira, ugy kérethozheti Törvényei, vagy Törvény fe-  
len galyibáira, s javára, emmekem kell gondot vilt-  
nem. En pengi as mostani Haza fel fordult revolucio-  
ita nözve (mellyek sham de a gorbuhis conspikatio-  
nibus Regia Törvény kezelt illyéki) pro hic & nunc  
as forlekedése, aragy azok ellen valo a kifestoer-  
sára, nem érkezhetem.

Kélmcek kérem as en reszekbenomero esen keresoim forsetimik  
suspendállya es hadgya olly indóce, as mellyben cten  
setten, sine lesione sui & proemni, minden dolgok ac-  
con.

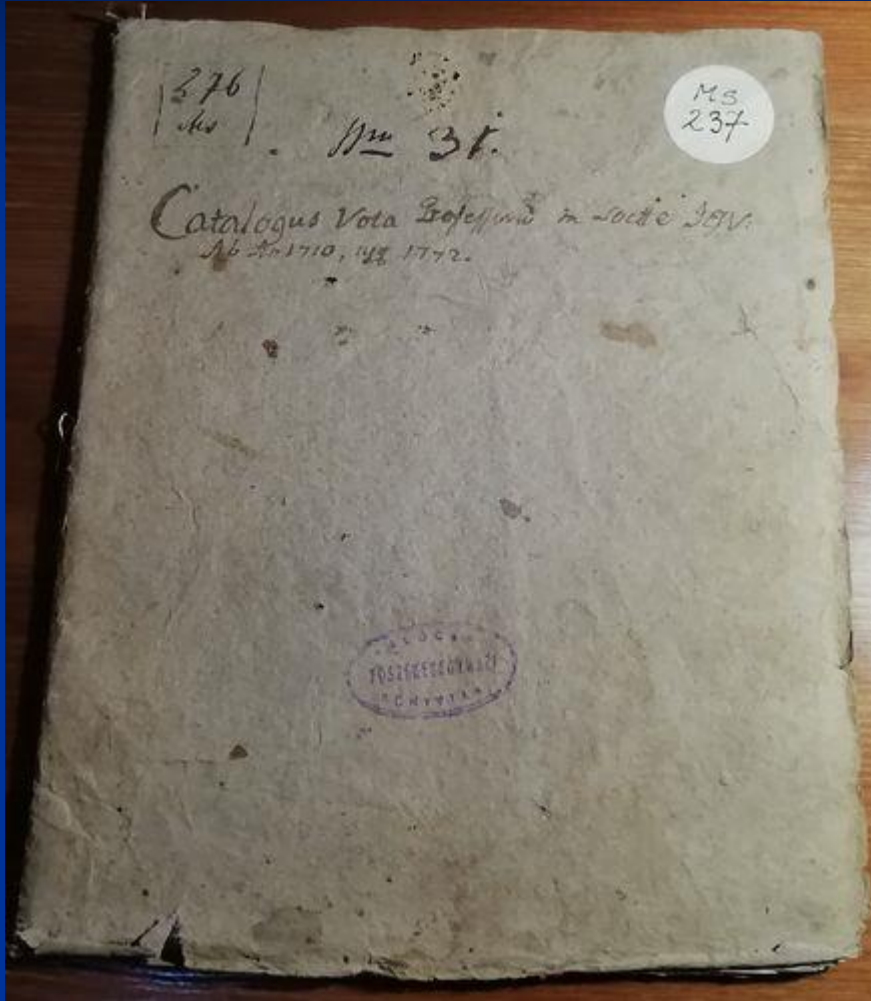
commodalratbatnak, Kélm is akaratya is, mine kik  
omnd Szerzetimik meg Szolgalmi el nem mulatom.  
Máskint Semans legyen kérd benne, hogy ha requisi-  
tionnak foganatya nem létezen, is tovább is a Feje-  
delem At Szászony cö Nagat hoc rend-stalm voréal-  
ni fogja kélmek; en is minden ellenkező me-  
diuomkat el követim, nem mulatom el; sőt el  
is hidgye, ez iránt valo nem alkalmaztatáthar  
Szerzetivel egyútt pagyob házával s meg barm  
lathával fogja kélmcek exponálmi. El vár  
van kélm valószát. Kivánon én kélmek so-  
kang is egyetgebe éltek. Datum in Arce  
Alunkais sui 8 Moni Juny 1832

Kélm



Jo akanya  
Thököly Imre

# Kacskovics Bálint hagyatéka



Imen Legation. ungu. Boly. Ingressus	Datus	Mortuus
x. Jean Blaggy. 12. Feb. 1710.		X
x. J. Molini. 10. Apr. 1711.		X
x. J. Hantz. 11. Aug. 1716.		X
x. Ladisl. Turanyi. Coadj. Spir. Mor.		X
x. Jeps. Koth. 11. Aug. 1718.		X
x. Daniel. Zony. 12. Feb. 1722.	1702. 9. Oct.	1687. 9. Jun. X
x. J. Koth. 12. Feb. 1720.		X
x. J. Hantz. Coadj. Spir. Mor.		X
x. J. Koth. 12. Feb. 1720.		1687. 10. Mar. X
721. Mortuus Canon.		
x. J. Koth. 12. Feb. 1722.	1704. 24. Nov.	1689. 01. Jan. X
x. J. Koth. Coadj. Spir.		X
x. J. Koth. 12. Feb. 1722.		X
723. Mortuus Canon.		
724. Mortuus Canon.		
x. Math. Beck. 12. Feb. 1715.	1708. 9. Oct.	1690. 8. Juny. X
x. J. Koth. Coadj. Spir.	1707. 10. Oct.	1691. 1. Dec. X
x. J. Koth. 12. Feb.		X
x. J. Koth. 12. Feb.		X
x. J. Koth. 15. Aug. 1716.	1707. 9. Oct.	1690. 28. Jun. X
Coadj. Spir. Mor.		
x. J. Koth. 12. Feb. 1711.	1709. 9. Oct.	1693. 21. Jul. X
x. J. Koth. 12. Feb. 1711.		X
x. J. Koth. Coadj. Spir. Mor.		X

Confessionarius in Societate  
M. Blaggy. & Prof. J.  
1709. 10. Oct. 1691. 1. Dec. X  
1691. 1. Dec. X  
1691. 1. Dec. X  
1691. 1. Dec. X

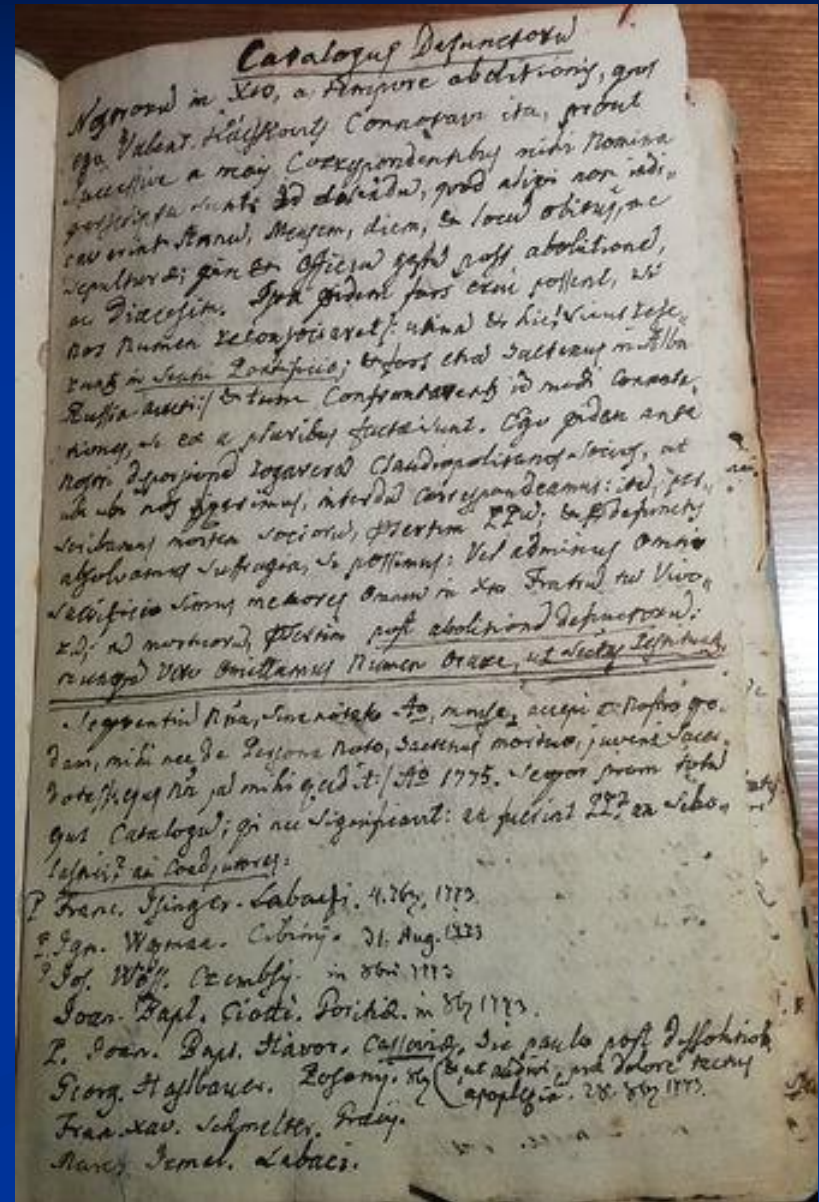
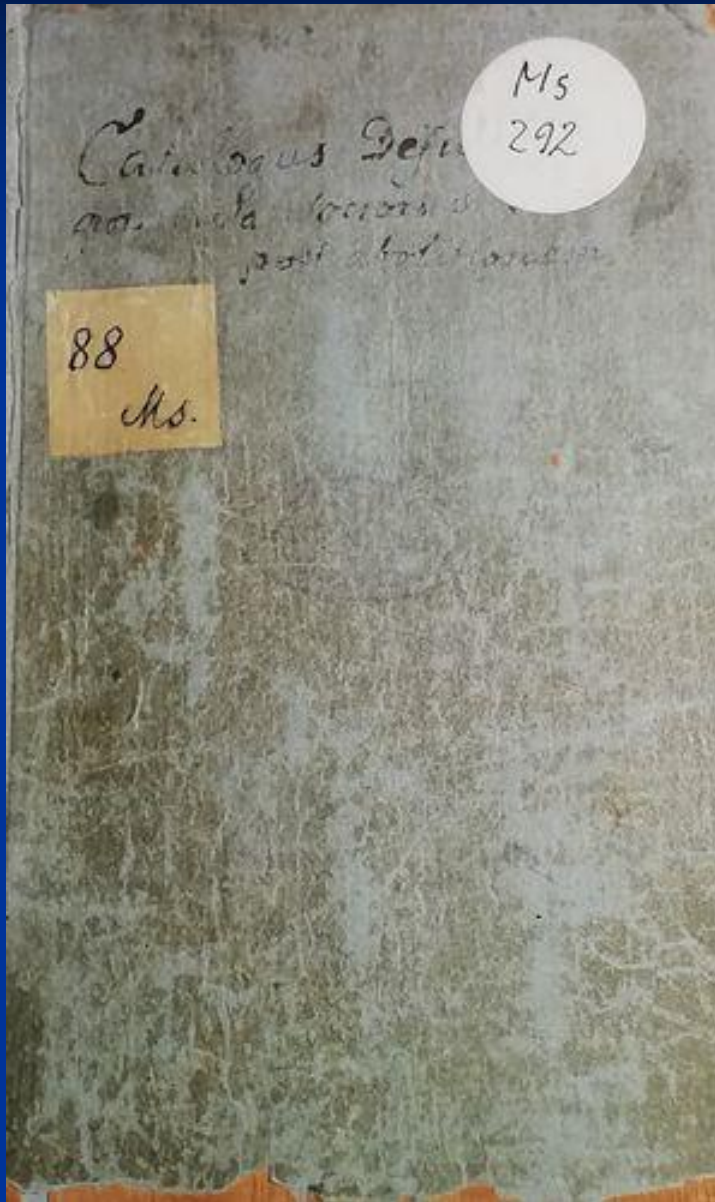
Catalogus vota professorum in Societate Jesu. 1710-1772.

Nomen.	Cognomen.	Tempus Profes.	Ingressus.	Natus.	Mortuus.
x	P. Ioan. Lehmann	Coadj. 2. Febr. 710	"		x
x	P. Fr. Molinos	27. Oct. 25. Aug. 712			x
x	Marc. Hansch	" 14. Aug. 716	"		x
x	Ladisl. Turczi	" Coadj. Spir. Mor.	"		x
x	Steph. Kolb	" 15. Aug. 718	"		x
		Coadj. Spir. Mor.			
x	Daniel Litony	" 2. Febr. 719	"		x
x	<del>Ant. Khabel</del>	" 2. Febr. 720	" 1702. g. au.	" 1687. 9. Jun.	x
		Coadj. Spir. Mor.			
x	Vith. Reizer	" 720	"		x
		Coadj. Spir.		1687. 10. Mart.	x
x	Ign. Revizky	" 2. Febr. 720	"		





# Catalogus defunctorum quorundam Societatis Jesu post abolitionem



Sed ut nuba nulla ad Apofatid: hae erumpere  
 in apical, exten in Bohemia, & moravia, occul stus  
ta, gi Tolerantia publicata, libere advocant Prodi  
cumbes q ungarom, etia Calvinianof, low Lutheranof  
Accept ad haec: mongaro prearom in Rey Auguung  
Criminif, dempto fere Crimine leffe Mit: grafi Soc ma  
ju non effe Crimen in Deu, Epif Religionof sed  
Fedo ad Delphinif. Ipe peract feliciter Miffionib  
in Ungaria apud Arabaptif; mi ffus et ju ffe Mit  
M. Thera in Tranfylvania, Sabent ibi Nadu feme  
unul, in Al-Vicif; privilegiata olim a Principib ibi  
Acatholif. Egit ad fi etia, ut eoru prinipilli di  
pergant per Damula voctif. Cooverfi tand om  
nef, dempto uno, q maluit egelu; q al converfi. In  
quo statu fi unt, du huc verbo refio. Peracta  
rone Delphinif, aggreffus et tem in Tranfylvania pro  
meremento Relm Catholice Sume Salutare, nempe  
egopofituf apud M. Thera Fundu pro Orphanotrophio;  
Simili omnino, q ale erect fuit Vicaria, q nomine  
Phy Ign Parhamer, e Soc Illu, Duto Parhameriano.  
Hoc Collocat et, multu delicantib Acatholif, Ter  
razombuf, in eoru Metropoli, Cibinif; ubi tunc et totu  
refidebat Puberiu Tranfylvaniam. Superat omib  
obgraculis graviffimif, ja Ho 1708 ego ibi confeji mo  
tem grande delifia in Suburbio, ad capia Orphanotrophio.  
Ampliata dein in menfu; exempta ab omni Vi Sagom  
imo Privilegiata imunitatib lib. Regat omnif Antetud:  
et tempore abolitionif mo de ja Sabebat Orphanof  
utruff regit, q omnib Principib nationib ad Or.  
gi omnif Sabebat continuo in ffruerone Idem moru;

57  
 (stia), ubi pro futura Vita utilis. Imperator, Vifor  
 1772 Principatu suae, gra ad Complacenta lau,  
 daretur Soc Orphanotrophu, mittenda Viennam.  
 legit Delphinio suu chyrographu, mittenda Viennam.  
 In quo ja statu nunc sit Soc moles? refio. Delphinif  
 dein, tractus ja tot Curif, accepit Vacante Nitidano.  
 nicatu; in quo ad Viforif, 1792o.  
 1798.  
 P. Paul. Walfer. A genl. 27. Mart.  
 Ipe tranjegit Vita in doctonibus Humanitrij, Philosophif,  
 ay, Theologicif, plerifq omnib. Regit & Collegia; ulfi,  
 nu Agrif, ubi nofra Ecclia elegantiffimo pemiffio  
 Curant pingi. Peracta ibi abolitione, manfit in Cur,  
 tate, affiduit Operariif; Pater Pauperu; & Continuu,  
 promiffu Magiftrif in nofra olim Ecclia, qd adibat, unu  
 vafu diffida, pmonif, affe du Valuit: ubi Auditu defu,  
 acbat, pmentatef in fua Domo fingulatim audibat.  
 Fracto dein Vifibuf, pie defunctu Epuf Cur. Effertitiffi,  
 obtulit Hospitium in fuo Lyceo; Vicar apud ve; pro  
 quo accedendo pteffo erat Tempu Currif; Vel ferentia  
 mittebant. Sic honoratuf et Epuf olim Doctuf Pofonif  
 in Poefi, ac Rhetorica; Vir diceretuf; in fuof, qd Rec,  
 for, omnino Sonetuf; aptuf ad converfand ad Sum,  
 mif, & infimif. Natus et Comarova. 1715, Pentoxe  
 vafu Profeffo.  
 1798.  
 P. Joan. Bapt. Edr. Pofonif.  
 Illuf. Titul. Epuf Almonif. Emer. Vafhorif. Colocfe. 1798.  
 Huc Viro, meo olim in Parva Magifro, Elogiu Rectore non  
 poffu, parv ei Cohabitant. Natus pro Certo Suro M. Vuradini.  
 Vita egit omnino Religiofa, ad Soneffa Silaritate, in  
 Doctonibus Humanitrij, Philosophicif, Theologicif;

P. Joan. Prilestkyj. in Palacia. superioris Caspae casis. *ut supra.*  
 ergo post Em. Joan. Baptistam sagitt.  
 P. Martin. Dobrieffhoffer. Vienna Julis — 1791.  
 P. Steph. Liptkay. — — — — — " 1791.  
 P. Math. Korpunaj. — — — — — " 1791.  
 P. Ign. Dudjaj. — — — — — " eodem.  
 P. Leopold. Kirchschlager — — — — — " eodem.  
 P. Plundendorffer: an Carolus? vel Franciscus? refero - eodem  
 Rendell. P. Jona Tajnaj. Tutorum Insuperintendentum q. Regent  
 J. Adallertij comitum. mortuus Tyrnavre. — 1791.  
 P. Jos. Hauffmann. — — — — — " eodem  
 P. Ant. Rajfer. — — — — — " eodem  
 P. Lad. Gajodi. Ferrata Sopronij — — — — — " eodem  
 P. Fran. Bischoff. — — — — — " 1791.  
 P. Ignat. Fenatzi. M. Varadini. — — — — — " eodem.

60 Terminum Director Negotij, Postea receptum in  
 Petrus Papam, operarius spiritualis. Natus h. 1723,  
 1. Febr. Mors ejus sic se mihi nuna atque dicitur gravis,  
 non affixus tunc, indutus de more mane, sententia quod gra-  
 vium confectus in Hospitalio Franciscanorum, communi-  
 cabat, afferendo, se non Multas Soreas Victuras; an-  
 uctus Laissa, Clere & Nuanis non intelligi; plus tam-  
 men ita fuerat, mihi dixisset: Respondet laudatibus pro-  
 nocte duos adfuturos ad obsequia. Comparsent Laissa;  
 sed deprehendunt jam mortuum; indutus; flebant ad  
 oratoriam; Comparsent manibus defuncti tenent, quae  
 orantem. In quo felix mors. Dies ultimus non est  
 mihi delatus.

Hunc ultimum, sed huc describo Insa- Perin; &  
 Fimo 18 Jun 1801. Adde tamen suggesta:

Appendix Insa.

Conservari ab initio Anni 1773 coram, ego mitti-  
 usq ad mensum Julii, seu ad tempus nostrae abolitionis  
 non suffragij. Cursantibus, Nomine; mihi semper  
 ad Chartula descripta, ne pro Casu absolvere suffragia  
 obviscar, Antecedentia Nostra defunctorum inferuntur  
 Catalogo Provinciae, cura Nostra Anno Dominici, mihi  
 solito. Abolitis vero jam stitit Sane Catalogum in Typo;  
 ut ego & Nostra Nostra gerant, ea sic adjungo, etiam  
 Coad, utor 1: sed in infer, dies, non Notaveram.

Charij. Ignat. Wallinger, Linii 3. Jan.

Charij. Joan. Daps. Sittlinger. Linii 4. Jan.

Char. Andr. Lepka. Trenchi 21. Jan.

P. Andr. Hochmayer. Trenchi 27. Jan.

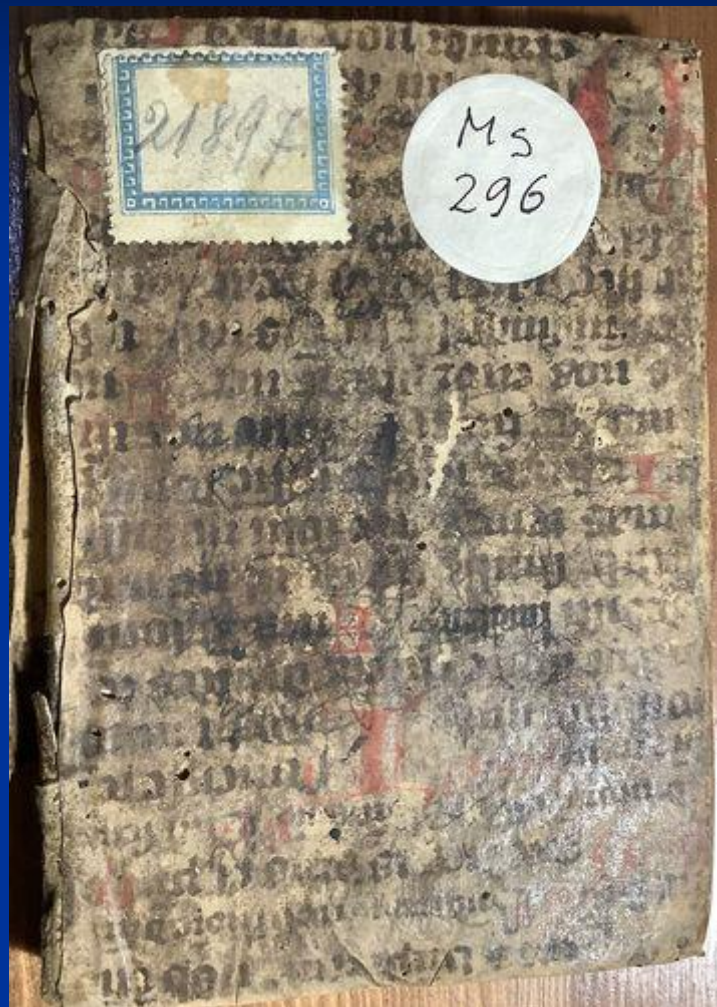
Char. Barthol. Kampe, Marburgi Febr.  
 Char. Ignat. Roth, Leobii 10. Febr.  
 Char. Benedic. Schaeppart, Vien. 19. Febr.  
 Char. Purg. Martiniz, Topi. 5. Mart.  
 P. Joan. Claus. Nege. 12. Mart.  
 P. Fran. Hoffor. Vien. ad. 6. Mart.  
 Char. Mathias Pcha. Clagenf. Mart.  
 P. Jos. Praepol. Vien. in dom. prof. 17. Apr.  
 Magister Jos. Lebal. Laure. Apr.  
 Char. novitius Fran. De Paula Csecey. Transylv. April.  
 Char. Leopold. Oberer. Linii  
 P. Jos. Bleyer. Leobii 19. Maii  
 Char. Ant. Pleyner. Maiis m.  
 P. Leopold. Freuber. Graec. 2. Jun.  
 P. Fran. Xav. Spindler. Graec. 4. Jun.  
 P. Jos. Splény. Age. 10. Jun.  
 Char. novitius Anton. Mariny. Trenti. m. Jul.  
 P. Ladisl. Orsz. Tyrnaviae Postum - 11. Jul. 1773.  
 Hic natus in Ungaria, Familia Nobili, Ao 1697. 18 Dec.  
 Professus in Reale Provincia Ao 1733. 15 Aug. Igit  
 ad Indiam, grandis & regis; sed Soctem ingressus 1715.  
 22. Febr. Nunc Revoror, an fuerit sub Ditionibus Cypri-  
 tanicis? an Hispaniis? Hoc videtur in antiquis Provinc  
 Catalogis. Si nullus, indubia sententia Curiam Ultrapro-  
 nensem; et pro hinc cum P. Hoffler, vel cum P. Haglony  
 liberatus; post eumque ex praevis Catalogis: Si Vera  
 in Hispaniis; tunc erit, cum de ad Pratum missus. Vene-  
 rat ille Romae ad Congregationem Vel Provinciam  
 an Pralem Anno Vel 1746. vel sequente, vel adhuc  
 1745 celebrata, pro ego Soctem ingressus sum. Dein  
 A. R. Erce Generalis: ut nobis in Novitiam dicitur fuisse  
 missus illud ad inveniendam nostram Provinciam, cum Ungaria

Schema Carceris H<sup>o</sup> P. Joannis Kofler S.J. Num. 10.



In hoc Schemate <sup>1773</sup> P. Kofler Ergastula longitu-  
 dinem ponit Palmorum 15; latitudinem vero pal-  
 morum 13 1/2. Ubi observandum: Sic non esse meli-  
 orem secundos palmos minores, sed gravior dignior.  
 Secus lectura locum non habuissent; sine intelli-  
 gendi sunt palmi majores, sive spitame 12 digi-  
 torum. Ergastula illa, in quibus gecebant reclusi  
Singillatim Jesuitae, erant adhuc minora. Hinc  
 ad istud magis profertur et Kofler cum socio Fran-  
 sco Laico, qualem nullus alius habuit

# Oktatással kapcsolatos jezsuita kéziratok



LOGICA DICTATA  
A REVE PATRE WOLFF  
FRANCO HUIBMAR  
E SOCIESU, A. ALL. ET  
PHIDOC. EIU SDE MQVE  
IN ALMA ARCH. EP.  
BUDENSI AC ADE  
SCRIPTA ANNO  
DOMINI 1733.  
A R. ANTO. IOSEPHO  
CSERNOVICS

1.

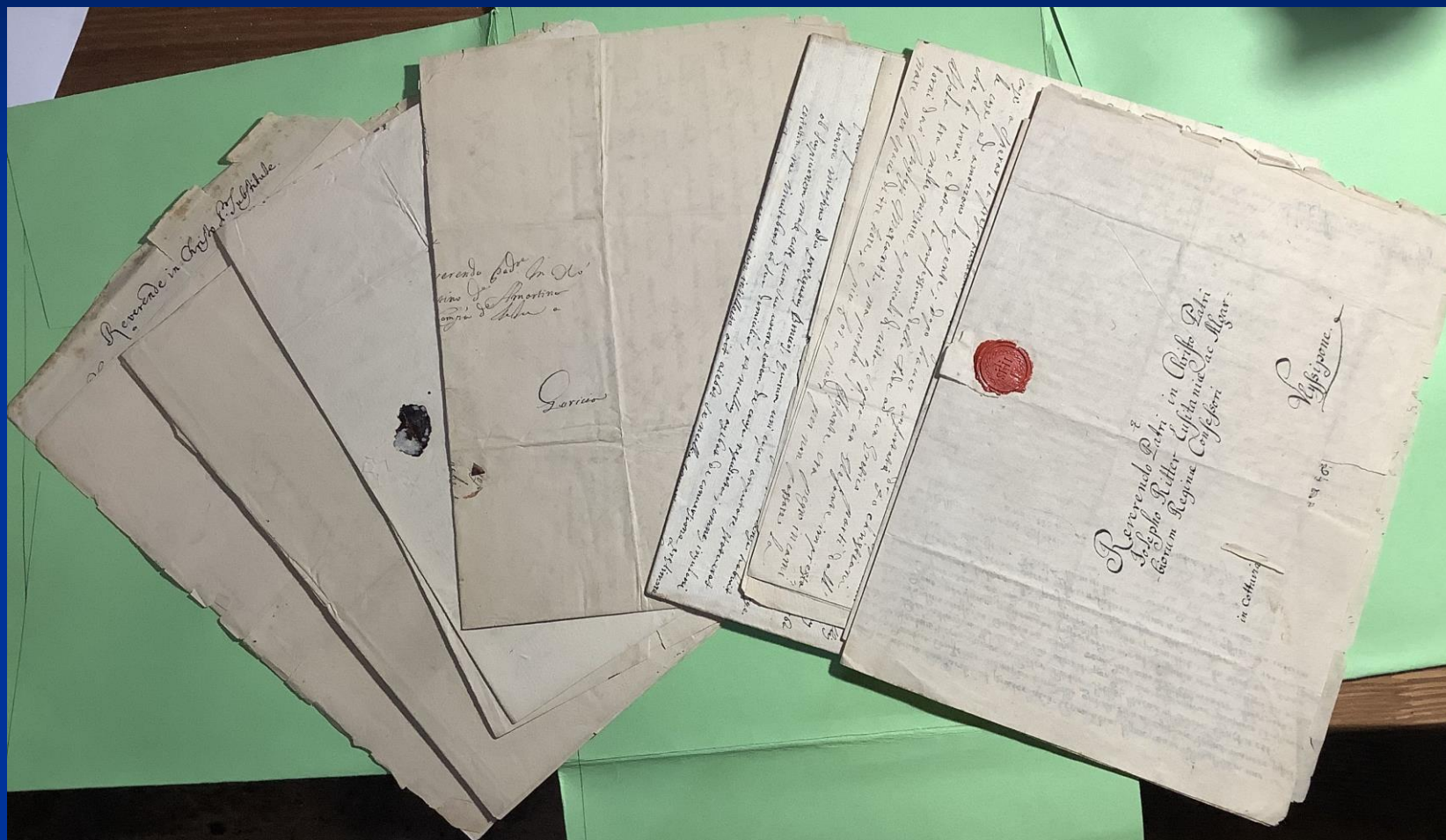
Inventarium  
Seminarij S. Ite,  
Pham Regis Hun-  
gariae  
Confectio die 4. Men-  
sis Januarij  
Anno  
1753.

des vixides cum suis ve-	7.	Pulspitum	1.
clmatoris	7.	Imagines	1.
Blumina pro Si villatione	1.	Tabula voti vocum extra	1.
cum eligillo	1.	ordinariorum	1.
M		Ara	1.
Camera Prædictissimi		Scammium simplex oblongum	1.
Domini Præfecti.		ad forpagem	1.
Abacus pro poculis parvo	1.	Paxilli, ex quibus Domestica	2.
valens	1.	Vas ligneum conservanda	1.
Armarium quadratum	1.	agva benedicta	1.
gulare patris conditionis	1.	Cortinarum parva	3.
Mensa ex 4 frustis constans	1.	Bibliotheca, in qua Cista	1.
Forciculae pro comarimen-	1.	pro conservandis litte-	1.
dis Nappis	1.	ris obligatorialis	1.
Mappa major pro mensa	1.	Item Libri sequentes:	
Minor	10.	Theologi speculativi.	
Candelabra ex auricatis	2.	De separata partes	15.
Vitra pro oleo & aceto	2.	De Amici	1.
Scaphium pro ablucendis	1.	Berserici de deo & Incarn	1.
poculis	1.	Quia univ. vera	1.
Imago picta cum lista	1.	De theodmi de deo	1.
Archidialis Saxoniae	1.	Prætori de deo & Angelis	2.
Item Prædictissimi D. Epoli	1.	De illa universa	1.
absque lista	1.	Præj styrit de deo	1.
Theses clericea cum listis	3.	Theologi Morales.	
Simplex nigra	1.	Busembaum laceri	2.
Setaceus cum longo Namo	1.	Jobath	1.
Breve	1.	Diana	1.
M		Willucij	2.
Mensa Majori.		Agorver	1.
Pro Personis 32 ordinis	7.	Styman	1.
pulspito	7.	Hogar	2.
Item sedibus	32.	Bonacina compenditum	1.
Pro Pulspitis Candelabra	8.	De Feltoense	1.
ferrea	8.	Canonistici.	
cum emuncto riji	8.	Engel	1.
Item candelabra cum vna	1.	De la vicini Polianchea	1.
cum emuncto riji	1.	in tomis	3.
Horologium cum Capsula	1.	Iuris Canonicum typis gothico	1.
Mensula quadrata	1.	Caneri	1.
Mensa Rectangularis	1.	Bonacina de Matrimonio	1.
		Schmolez piceber	1.

Az esztergomi, jezsuiták által működtetett  
Szent István Szeminárium 1753. évi inventárium



# A kínai jezsuita misszió emlékei



1712-1752 közötti években kínai misszióból küldött levelek



# Köszönöm a figyelmet!

Oratio in laudem Sancti Ignatii  
Societatis Jesu Fundatoris. 1766.  
Adamkovich János nagyszombati  
beszéde.

***Felosztatásuk által is szolgáltak***  
**Műhelykonferencia a Jézus Társasága felosztatásának 250 évfordulója alkalmából**  
**Budapest, Párbeszéd Háza, 2023. április 21.**

**Jezsuita kéziratok a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár Kézirattárában**  
Lakatos Adél levéltáros, Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár

**2. dia.** A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár Kézirattárában gazdag jezsuita múlttal kapcsolatos anyagot őriznek. Az itt található források részben a jezsuita tudósok tudományos munkálkodásainak fontos forrásai, részben a felosztatás körüli időszakokkal kapcsolatosak, ill. az egyes páterekkel kapcsolatban, sorsuk felosztatás utáni alakulására vonatkozóan tartalmaznak fontos adatokat. A kalocsai könyvtár jezsuita anyagában négy nagyobb csoport körvonalazható. Az első csoportba azokat a kéziratokat soroltam, melyek Patachich Ádám főpapi udvarában élő jezsuiták révén kerültek Kalocsára. A kötetes anyagot a könyvtárban helyezték el, a többi, úgymond „szálas irat” a Levéltárba került. A másik csoport anyagát Katona István kanonok-történetíró gyűjtötte össze. A harmadik csoportba pedig azok a dokumentumok kerültek, melyeknek Kalocsára kerülése ismeretlen, témájuk elsősorban jezsuita oktatási intézményekkel kapcsolatos. A negyedik csoportba a jezsuiták missziós tevékenységével kapcsolatos iratokat, leveleket soroltam.

**3. dia.** Az első csoport kéziratai tehát Patachich Ádám jezsuitákból álló „körének” köszönhetően kerültek Kalocsára. Patachich nagyváradi, majd kalocsai főpapi udvarában, az egyházmegyei adminisztrációban, ill. intézményekben, mint pl. a könyvtárban és a szemináriumban több jezsuita is munkálkodott. A rend felosztatása után Patachich nyújtott menedék számukra. A környezetében élő jezsuiták fontos tagjai lettek a körülötte formálódó tudományos-irodalmi körnek, amelyet fiók-árkádiaként is szoktak emlegetni. Patachichot ugyanis Rómában irodalmi tevékenységéért az Árkádia Akadémia tagjává választották. Az árkászok római összejöveteleinek mintájára mind Nagyváradon, mind Kalocsán fontosnak érezte hasonló kör szervezését. Így azt mondhatjuk, „kapóra” jöttek neki a jezsuiták. Meghívására érkezett udvarába, vagy került lazább kapcsolatba az említett litterátori körrel Cervus János, Dobay László, Horváth János, Kaboss Sándor, Katona István, Klobusiczky Péter, Molnár János Keresztély, Pray György, Palma Károly Ferenc, Szerdahelyi György, Takács Márton és Vajkovic Imre.

**4. dia.** A fiók-Árkádia összejöveteleinek oldott-barági hangulatát jól érzékeltetik azok a költemények, melyeket a kalocsai könyvtár (Ms 64.) *Annalecta poetica* című kéziratában olvashatunk. A verseket valószínűleg az érsek udvarmestere, Kobbe Boldizsár gyűjtötte össze és Mariosa Jakab, Patachich Ádám könyvtárosa jegyezte le. A versgyűjtemény szerzői között a Budára költöztetett egyetem több tanárát, köztük exjezsuitákat is találhatunk, mint pl. Molnár Jánost, aki a filozófiai fakultás igazgatója lett, Palma Károlyt, kalocsai segédpüspököt. Szerdahelyi Györgyöt, az egyetem esztétika professzorát, vagy Wagner Károlyt, a budai egyetemi könyvtár őrét. Az *Annalecta poetica* több, kisebb tematikai egységre bontható. Nagyváradi és kalocsai vonatkozású költeményeket egyaránt találunk benne. A versek témáiból látható, hogy ezeken a társas alkalmakon a korszak fontosabb kérdései mellett a tudományos eredmények is, mint pl. Newton felfedezései a beszélgetések témái voltak.

**5. dia.** Patachich Ádám nagyváradi püspökségéhez köthető (Ms 476.) a Fay Dávid jezsuita misszionárius életéről szóló *Elogium posthumum* c. kézirat. Szerzője ismeretlen. Viszont található benne egy cenzorral kapcsolatos bejegyzés, mely szerint az *Elogium* kiadását jóváhagyta Mathias Rietaller (Riethaller) könyvcenzor és kanonok Nagváradon. Rietaller

korábban jezsuita volt, Bunyitay Vince szerint Nagyváradra Patachich hívására került a rend feloszlásakor. Az Elogium tehát ottani működésének egyik emléke., Rietaller később Budán tevékenykedett censor secundariusként és egyetemi tanárként. Fáy Dávid egyébként 1753-ban került misszionáriusként a portugál fennhatóság alá tartozó dél-amerikai Maranyon vidékére, az amajanos indiánok közé. A kor politikai viszonyai úgy alakultak, hogy a jezsuitákat kiűzték a gyarmatokról. Fáy és társai portugál börtönökbe kerültek. Fáy a liszaboni São Julião da Barra erőd börtönében halt meg 1762-ben. A kézirat végén Fay Dávid életéről szóló versek találhatóak, szerzői többek között, pl.: Josephus Kayling, Josephus Spinelli, Joannes de Pina, Emmanuel Ribeiro.

**6. dia.** Az *Annalecta poetica* szerzői között már találkozhattunk **Molnár János Keresztély** nevével. Őt 1773-ban még a jezsuita rendtől kérte el Patachich Ádám püspök, hogy teológiát tanítson a váradi szemináriumban és segédkezzen könyvtárában. Kalocsán őrzött, elsősorban teológiai tárgyú kéziratait Patachich Ádámnak ajánlotta a szerző. Ilyen a dián látható, teológiai és etikai vonatkozású, *Mnemosynon*. (Emlékezet) c. munkája.

**7. dia.** Kalocsán őrzik **Pálma Károly Ferenc** naplóját (Ms 256.). A jezsuita Palma történetírói munkássága ma már kevésbé ismert, viszont a kortársak nagyra becsülték. Ezt bizonyítja, hogy Palma arcképe bekerült a francia jezsuita, Alfred Hamy által 1875-ben összeállított világ leghíresebb jezsuitát bemutató arcképcsarnokba, Pongratz Istvánnak, a kassai vértanúk egyikének, Hell Miksának, Klobusiczky Péternek, Dobrowski Józsefnek a portréja mellé. *Notitia rerum Hungaricum* című műve több európai országban is „közkézen” forgott. Palma ezt a művét a magyar ifjúság számára írta, oktatási céllal. Palma is tagja volt Patachich fiók-Árkádiájának. Főpásztorra felé megmutató bizalmát tanúsítja kalocsai kanonoki, majd segédpüspöki kinevezése. Palma kalocsai kéziratárban őrzött diariuma a kalocsai érseki udvar 1781-1784 közötti időszakának fontos forrása. Palma megörökítette pl. Franz Anton Maulbertsch kalocsai munkálkodását, amikor a művész az érseki palota dísztermének, kápolnájának és kabinettszobájának freskóit festette. Az ő feljegyzéseiből ismert, hogy a falképek befejezése után az első vendégek a piarista atyák voltak, akiket ebédre és koncertre invitált Patachich a jeles alkalomból. Majd 1784. május 15-én ünnepélyes keretek között, zenekísérettel adta át papsága számára az érsek az elkészült termeket.

**8. dia.** **Klobusiczky Péter** szintén Patachich meghívására került Nagyváradra. A rend feloszlásakor még nem is volt felszentelve. A püspök támogatta tanulmányait és 1774-ben pappá szentelte. Klobusiczky hálóját egy Patachichnak írt ódájában fejezte ki, melyet a kalocsai könyvtárban őriznek (Ms 308.). Klobusiczky később a kalocsai érsekké kinevezett Kollonich László titkáráként került Kalocsára. 1807-től szatmári püspökség élén állt, majd 1822-ben kalocsai érsekké nevezték ki.

**9-10. dia.** A Patachich Ádám környezetében élő jezsuitáknak köszönhetően kerülhetett Kalocsára a *váradoszi és a nagyváradi rendház diariuma*. A váradoszi napló 1723. január 1.-1769.szeptember 8. közötti eseményeket foglalja magába. 1738-tól pedig a rezidencián élő szerzetesek névsorát is megtalálhatjuk benne. A nagyváradi diariumot 1760. november 6.-1773. szeptember 8. között vezették. Időnként ebben is találhatunk névsorokat, de ebben az esetben nem jegyezték fel olyan következően az ott élő rendtagokat, mint a váradoszi diarium esetében.

**11. dia.** A második csoportba a feltételezhetően Katona István útján a kalocsai könyvtárba került kéziratokat soroltam. Bár Katonát akár az előző csoportban is megemlíthetném, hiszen ő is meghívást kapott Patachichtól Nagyváradra. Katona István meleg hangon emlékezett meg a kalocsai érsekség történetéről szóló művében arról a támogatásról, amelyet Patachichtól kapott a rend feloszlásakor. 1773 után az esztergomi egyházmegye kötelékébe került. 1790-ben érkezett az érseki székvárosba Kollonich László érsek meghívására. A nagyszeminárium

rektora és az érseki könyvtár vezetője lett. A Kézirattárban több művének kézírata és *analecta varia*, vagy *analecta historica, diplomatica, sacra, profana, varia miscellanea* megnevezések alatt számos értékes jegyzete is megtalálható. Érdekeséggé említem, hogy *Historia universalis* című kéziratát 1896-ban, az országos ezredéves kiállítás történelmi főcsoportjának tárlatán ki is állították. A Katona-gyűjtemény maga is egy külön előadás témája lehetne. A dián a nagyszombati könyvtár alapítványának 1737. évi jelentésének és a nagyszombati kollégium 1750. évi történetéről szóló, csonkán maradt fogalmazványnak egy-egy oldala látható. A két kézirat egy leltári szám alatt szerepel.

**12-14. dia.** *Causa Rakociana et Thököliana cum Societate Jesu* cím alatt egy 19 darab iratból álló gyűjteményt találhatunk, melyet a dián látható, lepecsételt borítékban küldtek Katona Istvánnak. A kéziratkatalógusban szereplő címet Katona adta az iratgyűjteménynek, mely az 1670-es és 1680-as évekből származó, Báthory Zsófia és a bécsi Pazmaneum között fennálló anyagi természetű vitával kapcsolatos dokumentumokat foglalja magába. Báthory Zsófia ugyanis amikor 1673-ban megvásárolta Esterházy Mária beregszentmiklósi birtokát, ezzel együtt átvállalta Esterházy adósságát is. Esterházy Mária az említett birtok megvásárlásához korábban 100.000 tallér kölcsönt vett fel a bécsi Pázmáneum akkori rektorától, Pukkel Zsigmondtól. Később az ügyben a kassai jezsuiták is megpróbálták közvetíteni. Majd Thököly Imre kérte a visszafizetés halasztását, a nehéz időkre hivatkozva. Thököly Imre Báthory Zsófia fiának, I. Rákóczi Ferencnek az özvegyét, Zrínyi Ilonát vette feleségül. A gyűjteményben Báthory Zsófia végrendelete is megtalálható.

Feltehetően Katona István gyűjtött be a kalocsai könyvtárba több, jelentősnek tartott jezsuita kéziratot is. Ezeket a darabokat az ő számozását láthatjuk: Nr és egy folyószám. Így került az érseki székvárosba pl. Pray György és Vajkovic Imre több munkája is, valamint Pálma Károly két tanárának, Kéri Bálint és Muszka Miklós előadásainak kézíratai.

**15. dia.** Az említett csoportból kiemelném **Kacs Kovics Bálint** (1726-1815) **hagyatékát**, melyben több, rendtörténeti szempontból is jelentős kézirat található Kacs Kovics a felosztatás után egri egyházmegyei pap lett, majd élete utolsó éveit Jászberényben töltötte, plébános volt és az ottani gimnázium igazgatója. Hagyatékában teológiai, egyháztörténeti munkáival és a neolatin költészet kedvelt műfajában az elégiában írt műveivel találkozhatunk. Az osztrák provincia négyes fogadalmat tanárait és lelkipásztorait felsoroló névjegyzékének elején olvashatjuk, hogy kézíratait elküldi Katona Istvánnak, kérve őt, őrizze meg arra az időre, amikor majd újra engedélyezik a Jézus Társasága működését.

**16-17. dia.** Kacs Kovics a rend szorgalmas krónikása volt. A hagyatékban található két jezsuita névtár. Az egyik a fentebb már említett tanár-jegyzék, mely a jezsuita professzorok és lelkipásztorok 1710-1772 közötti adatait tartalmazza. A katalógus részletfotóján látható, hogy Kacs Kovics feltüntette a nevet a professzori kinevezés, a rendbe lépés, a születés és a halálozás dátumát. Időnként egy-egy rendtársának adataihoz hosszabb megjegyzést fűzött hozzá, mint az itt láthatjuk Cervus János esetében. Ezek a bejegyzések további életrajzi adalékokat tartalmaztak. A jegyzék végén még 10 jezsuita rövidebb-hosszabb életrajzát közölte Kacs Kovics.

**18-21. dia.** Kacs Kovics másik jegyzéke a Catalogus defunctorum a felosztatás után elhunyt rendtagok névtára, melyben a halálozás dátumának vagy helyének feljegyzése mellett időnként azt is megadta Kacs Kovics, hogy hova temették el az illetőt. Egyes esetekben hosszabb életrajzokat is találunk itt. Olyan nevek is előfordulnak a jegyzékben, melyek mellett semmi egyéb, vagy csak minimális adat fordul elő. A jegyzéket 1801. január 18-án lezárta Kacs Kovics, majd mivel több, új adatot is sikerült összegyűjtenie, még 9 függelékkel csatolt hozzá. Ezekben főleg életrajzok találhatóak, de néhány, fontosnak tartott levelet is bemásolt ide. A kettes függelékben pl. Gottfried von Lambeckhoffen osztrák jezsuita, kínai misszionárius hosszabb életrajzát láthatjuk. Egy másik függelékben Muszka Miklósnak Bécsben, 1773-ban, a felosztatással kapcsolatban Szendrey József nagyszombati rektornak írt levelét olvashatjuk. A

függelékek után egy újabb, rövid jegyzék található, mely az 1774-1800 közötti időszakot öleli fel és évre rendezve szerepelnek benne az elhunyt rendtagok.

**22. dia.** Az említett catalogus defunctorum melléklete egyébként Josef Koffler liszaboni börtönről készült rajza, mely a Jezsuiták Magyarországon c. kötetbe is bekerült.

**23-24. dia.** A kalocsai könyvtár jezsuita anyagában több olyan iskolai jegyzetet is találhatunk, melyet az odajáró diákok készítettek. Továbbá itt őrzik, pl. az esztergomi, jezsuiták által működtetett Szent István szeminárium 1753. évi inventáriumát is.

**25. dia.** Végezetül pedig a jezsuiták kínai missziójának emlékét láthatják. A Kézirattárban 13 db, 1712-1752 közötti időszakból származó, kínai misszióból küldött levelet találhatunk.

Szintén missziós vonatkozású az itt őrzött 1746-os, kínai misszióból küldött éves beszámoló.